

MUSEITIDNINGEN

Medlemsblad för Råå Museiförening

I detta nummer:

- * Ny vandringled på Nedre Läget
- * Arthur Delin - husläkaren på Råå
- * Rodd- och segelregattan 1868

Stina Norling leder premiärvandringen i Knussa Botillas fotspår. Foto Sven Wittgren.

Ordförande har ordet

Nu är det klippt! Kommunalrådet Christian Orsing inviger Knussa Botillas vandringsled. Foto Sven Wittgren.

Som vanligt kan man se saker från två håll, exempelvis sommarens väder. Härligt för alla som njutit av sol och bad och varma sommarkvällar. Inte fullt så positivt när man tittar på museets besökssiffror. Inte svårt att förstå prioriteringen men tråkigt med konsekvenserna. Få besökare genererar få intäkter. Men vi tar nya tag!

Vår huvuduppgift är att bedriva museal verksamhet med inriktning på fiske och sjöfart, vårda museets samlingar och hålla dessa tillgängliga. Detta kräver ett stort engagemang hos alla medarbetare och ideella krafter. För att utnyttja våra resurser på bästa sätt ska vi summera och utvärdera sommaren 2014 inför beslut om öppettider 2015. Vi har följt traditionen att hålla museet öppet på onsdagskvällarna även utanför säsong. Tyvärr är det få besökare under dessa kvällar. Därför kommer vi under hösten att i stället ha öppet på söndageftermiddagarna. Vår ambition är att ha någon form av aktivitet under dessa eftermiddagar som komplement till det traditionella museibesöket. Denna aktivitet kan ha olika inriktning. När Iris Pråme berättar sina minnen om doktor Delin, tror

vi att ni får ett spännande komplement till den bild som familjen gett och som återges i denna tidning. Marianne Christensen, född Holm, kommer att berätta om familjen Holm och skeppsvarvet. Hans-Ingvar Green och Rolf Jonasson berättar om sin släkt, Jonasson på Råå. Om du vill delta i en guidad vandring i Knussa Botillas fotspår ges du möjlighet till det två söndagar under hösten. Vi försöker också hjälpa dig som söker information om ditt hus. Läs separat notis. Datum och klockslag för söndagsaktiviteterna se nästa sida.

Votivskepp finns i många kyrkor. När det skepp, som fanns på Frälsningsarmén på Råå, behövde restaureras, åtog sig jobbargänget på museet med Sigge Johansson i spetsen att genomföra denna mot att skeppet skulle lämnas till museet då Fräls-

ningsarméns verksamhet upphörde. Nu finns votivskeppet på museet tillsammans med det votivskepp som funnits i Betelkyrkan. Tack för det.

Råå museum ligger i en fin maritim miljö. Närheten till Öresund och läget i hamnen understryker inriktningen. Det är vårt ansvar att föra vårt kulturarv vidare. Museet behöver utvidgas för ge plats åt nya, spännande utställningar och ge oss de förrådsutrymmen som vi sedan länge saknat. För att ge styrelsen nya infallsvinklar, när det gäller vad som ska göras och hur det ska göras, gavs en extern projektgrupp under Karin Hermeréns ledning uppdraget att utforma ett program för det utbyggda museet. Denna programutredning utgör nu underlag för hur vi arbetar vidare.

En av våra stora utmaningar är hur vi ska kunna öka besöksfrekvensen. Under året har vi provat olika vägar för att få grupper speciellt bussgrupper att besöka museet. Vi har också riktat insatser mot enstaka besökare med HD-pass, kulturkort, campingerbjudande mm utan att se någon större effekt. Det är få personer som passerar utanför museet, och spontanbesöken blir få.

Vi måste förändra både ute och inne för att locka besökare. Vi tar till oss de lätt ge-

nomförbara förändringarna som projektgruppen föreslår och börjar med dessa. För att göra museet mer välkomnande vill vi förändra entrén. Det tunga och mörka räcket längs bryggdäcket byts mot ett mer genomskiktligt med marint intryck för att förändra museets uttryck från mörkt och slutet till ljust och välkomnande. En ramp längs byggnaden gör museet mer tillgängligt för rörelsehindrade. Trappan läggs i direkt anslutning till entrén, som ev. flyttas några meter bort till en befintlig port. Belysningen på bryggan ses över, och skyltar, som talar om att det är ett museum, görs tydligare.

Inomhus tänker vi att båthallen ska kompletteras med en barn- och vuxenvänlig undervattensmiljö. Undervattenskänslan uppstår när man stiger ner mellan båtarna och passerar vattenlinjen. Motorhallen ska göras mer interaktiv genom att besökaren kan få fram det karaktäristiska ljudet hos varje motor genom en knapptryckning. Härlig stämningshöjare med dunket.

Jag hoppas att vi har hunnit förverkliga eller åtminstone påbörja detta, när vi till våren hälsar er välkomna till en ny museisäsong.

Marianne Wittgren
ordförande

Söndagsaktiviteter

05 okt	Nyfiken på ditt hus historia? Vi hjälper dig leta i museets arkiv.	kl. 14-17
12 okt	Doktor Arthur Delin - som Iris Pråme minns honom	kl. 15.00
19 okt	Släkten Holm och skeppsvarvet. Marianne Christensen berättar	kl. 15.00
26 okt	Vandring i Knussa Botillas fotspår med Inger Thede	kl. 14.30
02 nov	Nyfiken på ditt hus historia? Vi hjälper dig leta i museets arkiv.	kl. 14-17
09 nov	Vandring i Knussa Botillas fotspår med Inger Thede	kl. 14.30
16 nov	Släkten Jonasson på Råå - skeppare och fiskare från 1600 till nutid: Hans-Ingvar Green o Rolf Jonasson berättar	kl. 15.00
23 nov	Julmarknad på museet	kl. 13-18
30 nov	Julförsäljning	kl. 14-17
07 dec	Julförsäljning	kl. 14-17

På gång med Knussa Botilla

Botilla Knutsson eller Knussa Botilla, det namn som vår legendariska fiskmånglerska blivit mest känd under, har fått ge namn åt Råås första historiska vandringsled. Knussa Botillas led utgår från Batteritorget och ringlar fram genom Nedre Läget. Ett 50-tal hus är markerade med plaketter där fokus ligger mera på färgstarka personer än på de fina husen. Den 3 september invigdes leden och nu är det dags för provvandring.

Fiskmånglerskan med kyva fick gå långt och bära tungt. Bild från museet.

Konsulernas stad säger vi ofta om Helsingborg, och följdriktigt är det konsulerna, Trapp, Olsson, Ingelsson och nu senast Persson, som namngett fyra av stadens fem historiska vandringsleder. En av lederna går i den dynamiske greven Eric Ruuths fotspår.

De historiska stadsvandringarna är ett initiativ av Gillet Gamla Helsingborg och inte minst från deras historiekunnige och initiativrike ålderman (ordförande), Helsingborgs före exploateringschef Bengt Lindskog. Gillet hade inte svårt att intressera stadens ledande politiker för sitt ambitiösa projekt och Helsingborg stad är sedan 2009 engagerad samarbetspart.

Vandringslederna, en per år har invigts, är koncentrerade till innerstaden. De personer som gett namn åt leden antas ha rört sig just i de kvarteren och gatorna. Det är trevliga vandringar, lagom långa och rika på information. Utvalda hus har beskrivits dels på plaketter på eller vid husen och dels i ett litet häfte, en för varje led. Det är hus i fokus, kan man säga. Arkitekter, byggherrar, byggföretag redovisas oftast och vi blir uppmärksammade på intressanta arkitektoniska detaljer, på stilar och material.

Historisk vandring på Råå

Hösten 2013 tog Bengt Lindskog kontakt med Råå Museiförenings ordförande Marianne Wittgren med förfrågan om Råå Museum kunde och ville ställa upp i ett samarbete med Gillet Gamla Helsingborg och Helsingborg stad för att arbeta med en första historisk vandringsled på Råå. Svaret var JA! och resultatet presenterades den 3 september när Christian Orsing, kommunalråd och Rååbo, invigde Knussa Botillas led.

Vandringslederna i Helsingborg går i välkända och framgångsrika mäns fotspår, men vår lilla arbetsgrupp från mu-

seet, enades snabbt om att skulle det bli en vandring På Läget, så skulle någon med anknytning till Råås viktiga näringsgren, Fisket, gå i täten. Vad kunde vara ett bättre val än en representant för våra fiskförsäljande anmödrar, de ryktbara fiskmånglerskorna? Valet föll snabbt på den mest namnkunniga, Knussa Botilla, besjungen i Bertil Nilssons visa, lovordad av Jan Davidsson, Curt Persson och Harry Perborn bland andra.

Botilla Knutsson, dotter till Knut Josefsson, född 1836 och död 1922, 86 år gammal.

De utvalda husen

Givetvis har det varit svårt att göra ett urval bland de många intressanta hus som finns på Nedre Läget. Vissa kriterier har gällt och där kan vi, gruppen från museet, ibland haft en något avvikande åsikt från stadsarkitektens, Konrad Ek. Det har dock inte varit svårt att kompromissa. Vi har velat framhäva spännande personer, intressanta för samhällets utveckling. Han har ofta köpt det argumentet men satt en gräns, när han ansett husen alltför ombyggda och förändrade i förhållande till ursprunget.

Nordiska Museets inventering från 1944/45 har också spelat in. I den sjuttio år gamla genomgången av äldre Rååhus finns mycket kunskap att hämta. Där har ofta de som bodde i husen vid tiden för inventeringen kunnat berätta om ursprung och förändringar. Vi har även haft tillgång till Bevarandeplanen för Råå från 1991 och en del annan dokumentation.

Denna första led utgår från Batteritorget, går ner i Fiskaregatan, svänger lätt höger mot Wärdshuset och museet, tillbaka i Kajgatan, upp i Patrullgatan. Sedan höger ner i Varvsgatan, Backen, Skonaregatan, kort stopp på Rorgängargatan och så Skepparegatan tillbaka mot Batteritorget.

Fiskmånglerskornas roll

Ordkunskapen bland våra unga medlemmar i Museiföreningen, omfattar kanske inte ordet månglerska? Vi äldre har fått läsa och lära om såväl månglarna i templet som om fiskmånglerskor på Råå. Vi talar helt enkelt om försäljerskor som hämtade den rimlig färsk fisk när båtarna kom till hemmahamn och sedan snabbt gav sig iväg för att sälja ”dagens fångst”.

Det var främst under 1800-talets andra hälft som den ambulerande fiskförsäljningen var en viktig och inkomstbringande uppgift för många kvinnor med anknytning till fiskande män, fäder, eller bröder. Andra fick köpa fisken till lägsta möjliga pris och ändå försöka få en vinst.

Vi har flera gånger talat om hur Rååfisket utvecklades från det kustnära fisket med små öppna båtar, via större däckade båtar till de dammförsedda kvassarna, vilka kunde landa levande fångst i rejäl kvantitet. Då, när fisket blev allt lönsammare fick månglerskorna konkurrens av kapitalstarka fiskhandlare, grossister, som inte nöjde sig med att sälja fisk i närområdet.

1865 invigdes Raus Station längs järnvägslinjen Helsingborg – Billeberga. I Billeberga kunde man byta tåg och antingen fortsätta till Eslöv eller västerut till Landskrona. Från Eslöv kunde gods lastas om till stambanan med slutstation i Stockholm. 1868 startade Kropp & Knutsson, Skånes första fiskgrossist, tio år senare följde Björk & Magnusson, och lite senare bröderna Jonassons Fiskexport. Nu kunde även stockholmarna avnjuta Rååfiskarnas fångster.

Tillbaka till våra månglerskor. Vi talar om deras rullbör och ”kyvan”, korgen som bars på ryggen. Byarna utanför Råå och torgen i Helsingborg var goda försäljningsställen. Några av våra Rååkvinnor hade avtal med de stora hotellen i stan.

För de unga försäljerskorna var vägen till Helsingborg inte något större problem, för de äldre var det värre. Det gällde ju att få med sig rejält med fisk. Ibland kunde man få ”hyra in” sin last på någon hästskjuts, hela vägen eller åtminstone en bit. Ett alternativ från och med 1865 var tåget från Raus Station och när Decauvillebanan invigdes 1891, då lättade bördorna för våra anmodrar.

Knussa Botilla och några till

I böcker och artiklar om vårt samhälle stöter vi ofta på flera omtalade fiskförsäljerskor. Botilla Knutsson, Knussa Botilla har väl tack vare ”Knussa Botillas visa” blivit symbol för hela skräet. Men hon hade många kolleger, hennes syster Knutsa Pilla, gift med kusinen, fiskaren och kvassägare Anders Kropp, Sofia Mattsson känd som Fia, hon som gav namn till Fias hållplats nära Villa Sjösäker. Kroppskan, född Johanna Nilsson, gift med Lars Petersson Kropp, jämnårig med Knussa Botilla, Johannes Matilda, dotter till ”Johannes kommisar”, lurendrejaren som drucknade 1866, Ola Starks Kersti, Sven Pers Johanna, Anna Fia, Pettersa Blenda... Många namn dyker upp i olika minnesanteckningar.

Det låter i våra öron inte särskilt glamouröst att vara fiskmånglerska, men flera av kvinnorna gjorde goda förtjänster. Fiskaren Anders Mårtensson, född 1856, berättade, att driftiga kvinnor som Knussa Botilla, Ola Starks Kersti och Sven Pers Johanna hyrde skjuts av bönder och körde med fisk till Lund, Malmö och skånska landsbygden. Då fick fisken ligga på halm på vagnens flak. Lite har det väl också viskats om att det kunde vara mer än fisk i en del kyvor, det fanns ju Rååtraditioner... Men, ”inga or etter maj”, som det hette i det gamla Rååskvallret.

Johannes Matilda, som levererade till

bl a hotell Mollberg undertecknade själv sitt byggavtal med mästern Landberg, som fick uppdraget att uppföra ett rejält hus för hennes räkning. Året var 1889, det år hon fyllde trettio. Driftiga Johanna Svensson, dotter till fiskaren Sven Bengtsson utvecklade sin försäljning och etablerade sig bl a som fiskgrossist i Höör. Idag är hon välkänd, Ruben Rausings ”moster Johanna”, som bistod honom med pengar när det var dags för såväl Handelshögskolan som USA-studier.

Huset som inte finns

Vi börjar på Batteritorget och går snabbt ner i Patrull- och Fiskaregatorna mot Kajgatan. Fram till 1918, då Råå inkorporerades med Helsingborg, var Hamngatan namnet på nuvarande Kaptensgatan, Batteritorget, Patrullgatan inklusive Fiskaregatan, Varvsgatan hette Östra Hamngatan.

Helsingborg ansåg sig ha rätten till namnet Hamngatan.

Vid husen här finns det gott om skyltar och du som är medlem i Museiföreningen har under åren fått dig till livs såväl skrönor som sanningar om folk och hus vid Nedre Lägets gator. Först uppmärksammar vi ett hus som inte finns! Titta lite extra på norrgaveln till Patrullgatan 20, det stora röda tegelhuset som en gång varit bostad till flera familjer (se bilden nedan). Hit flyttades ett trähus från Patrullgatan 3 omkring år 1900. Det var möbelsnickaren August Malmgren på Patrullgatan 14 som monterade ner, flyttade och monterade upp huset som utrustades med stor stenmangel. Vilket år huset försvann tycks ingen kunna svara på, men flera av museets medlemmar, nu 60+ minns väl det udda och hopmonterade trähuset.

Vi väljer att gå i västerled till Fiska-

Denna klassiska bild från tidigt 1900-tal leder oss in på Knussa Botillas led.

Husen på Kajgatan 3 och 5 byggdes 1876 och ersatte gamla korsvirkeshus.

regatan, de första husen har dock adress Patrullgatan. Huset med skylt nr 23 är känt som "Segelmakarens" hus för äldre Rååbor, det är granne till Råwallarnas... Det är lite så husen benämns, inte med gatunamn och nummer utan med familjetillhörighet eller s k vedernamn, t ex Kajgatan 5 som kallades "Konsulahuset" efter husbyggets finansär. En anledning till namngivningarna kan förstås vara att

man talade om tomtområden snarare än om hus, Råå nr 17 var t ex platsen för Råå Wårdshus, Råå nr 19 omfattade dagens Kajgatan 3–7 samt ett rejält område norrut till nr 13, kalkbrukstomten.

Nedbränt och uppbyggt

Nedre Läget råkade rejält illa ut när ryska soldater landsteg för att göra en plundringsråd i augusti 1788. Tidigare under

Patrullgatans nedre del med gamla tullhuset nr 1 t v och nr 2 t h i bild. Råås första hamnkrog låg där flaggstången står idag.

1700-talet hade flera hus byggts i området, framför allt på tomter ner mot hamnen samt dagens Kajgatan och Patrullgatan. Korsvirkeshusen, stolpahus som de kallades, hade halmtak, böstak så man på Råå. Det var lätt för soldaterna att med sina brinnande facklor och med bekindränkta kransar antända husen. Merparten av husen här brändes ner eller skadades svårt.

Här bodde flera namnkunniga Rååbor som skulle bli anfäder/anmödrar till en stor del av samhällets nuvarande befolkning. På Fiskaregatan 6-8 bodde t ex Jochum Persson, fiskaren som på lite oklara vägar kom i kontakt med Maria Cecila Klerck född i Landskrona men av skotsk adlig (?) familj. Jochum var s k oäkta barn troligen med lite halvfin fader, ryttaren Peter Hult från Allerum. Paret lade grunden till den s k Klercksläkten. Den vill många Rååbor härstamma från, och många gör det.

I detta område finns flera uppsatta pla-

ketter, Kapenerarhuset, Fiskaregatan 3, och grannhuset det f d hamnkontoret osv. Kajgatan är inte mindre spännande, Per Görens Kro har skylt nr 13, Kajgatan 3 och nr 5 har sin historia att berätta och när du kommer upp i Patrullgatan gäller det att kryssa sig fram mellan alla dessa hus med speciella Rååöden. På nr 4 växte marinmålaren L P Sjöström upp på nr 6 stor-smugglaren Lars Jönsson och på nr 2 hans föräldrar Jöns och Sissa Larsson, anfäder till Råås krögardynasti.

Varvsgatan och Backen

Vi rundar hörnet Patrullgatan 20 efter att först har tittat in mot den fina kullersten-satta gården till nr 18, Bondeskeppargården, främst knuten till släkten Göransson.

Vid det här laget vet ni alla som läser vår Museitidning att Varvsgatan – tidigare Östra Hamngatan – har en relativt ung historia. Där gräset gror idag fanns den vattenfyllda Salthoen med tre övergångar

En annorlunda fasad möter oss på Patrollgatan 11. Ett tidigare korsvirkeshus ersattes med detta byggt 1906 i stram tysk jugendstil.

Varvsgatan 17 är sammanbyggt med det äldre boningshuset Patrollgatan 18.

Varvsgatan 6, huset där Nils Andersson "på Backen" slog sig ner tidigt 1700-tal. Husen "på Backen" skonades vid Ryssbranden.

från "Gamla Råå" till "Backen" och Övre Läget.

Korsvirkeslängan, Varvsgatan 17, sticker ut, här kan du läsa såväl skylten "Diktarnas Helsingborg, tack vare nuvarande ägaren Otto von Friesen, som plattan om fiskaren Göran Hanssons "undantag".

Husen Varvsgatan 13 och 11 är båda byggda på släkterna Göranssons och Ingelssons tomter, äktenskap förenar! Notera den höga stenfoten på de präktiga husen, Salthoen fanns när de byggdes efter 1800-talets mitt.

Inför sitt giftermål 1891 med Hilda Winblad övertog den färgstarke sjökaptenen Jöns Petter Olsson, "Råå bekymmer" kallad, nr 13 efter sina föräldrar. Jan Davidsson har berättat åtskilligt om Jöns Petter i boken Det gamla Fiskeläget. 1915

drabbades Jöns Petter och Hilda av stor sorg då deras äldste son Gustaf Winblad Olsson omkom under Första Världskriget.

Vi tittar lite extra på korsvirkeslängan nr 7, den har sina rötter i 1700-talet och har ingått i samma fastighet som Patrollgatan 4. Dags att gå över till andra sidan, Backen med några av Råås äldsta hus i sina grunder.

Nils Andersson på Backen

Här på den s k Backen, Varvsgatan 6 t o m 14 och Skonaregatan 17 och 19 har halva Råå sina rötter! Ett påstående som är nästan sant i alla fall. Husen har ursprung sedan decennierna före Ryssbranden, då de klarade sig mer eller mindre oskadda på grund av sitt läge., nordöst om den vattenfyllda Salthoen.

Nils Andersson var född i senare delen av 1600-talet och kom till Råå när det blev tillåtet att bosätta sig på Nedre Läget, han bosatte sig på Backen, gifte sig och fick 3 söner. Mellansonen Nils Nilsson blev sockenskomakare, yngste sonen Rasmus Nilsson, fiskare. Ytterligare en son föddes i äktenskapet. Det är främst Nils och Rasmus som tillskrivs stora och fertila barnaskaror. Skomakare Nils gifte sig ”över sitt stånd” anser Råås släktforskare. Hustrun Kierstina Gustafsdotter från Allerum var dotter till ryttaren Gustaf Kruse. Från paret Nilsson/Kruse, stammar alltså den omfattande Krusesläkten som konkurrerar med Klerksläkten om hög status.

Skonaregatan 17 måste vi titta extra på. Det är här Krusesläkten grundlades. Enligt 1597 års jordabok fanns här en fiskerbod, alltså långt tidigare än Nils och Kierstina bosatte sig här före 1750. Området uppe på Backen är något av Krusesläktens kvarter, nr 17 är stamgården och smala grusstigar knöt samman flera hus.

Fina detaljer på huset, Skepparegatan 8.

Skeppargatan

Nu närmar vår vandring i Knussa Botillas tänkta fotspår sitt slut. I Skepparegatan bodde bl a hennes jämnåriga kollega Kroppskan, men framför allt är detta skepparnas, sjökaptenernas och fiskarnas gata. Husen har främst byggts efter andra hälften av 1800-talet. Området mellan dagens Skeppargata och Jungmansgata var ett sankt område tills för drygt hundra år sedan och användes till betes- och odlingsmark.

Även i denna gata finns det flera plaketter att hämta kunskap från. Här har bott släkter som Assarsson och Sörensson och Pettersson sjöfararesläkter av rang. Och här finns också hus som byggts med fint arbetade detaljer som visar viljan att syns lite extra.

Vår vandring bjuder på en ståtligt final. Huset i hörnet Skeppargatan/Batteritorget är det uppmärksammade och avvikande Rååhuset – Blå Boden, ursprungligen systrarna Sjöströms bostad och platsen för

deras välkända butik med italiensk inredningsdesign. Byggår 1926, arkitekt Arnold Salomon-Sörensson stod för ritningarna, Stadshusarkitekt Ragnar Östberg och textilkonstnär Maja Sjöström stod för idéskisserna. Njut av detta speciella och så väl vårdade sluthus.

Vi som på olika sätt arbetat med Knussa Botillas led är Bengt Lindskrog, idégivare mm från Gillet Gamla Helsingborg, Karin Olsson museiråd, Konrad Ek, stadsarkitekt och från museet Marianne Wittgren, Inger Thede och Stina Norling.

Stina Norling
Foto Johnny Bengtsson,
Råå museums arkiv

Nyfiken på ditt hus historia?

Råå har fått sin första historiska vandringsled. Den utgår från Batteritorget och ner i Nedre Lägets gator. De hus som uppmärksammas har ofta en mycket lång historia och inte minst har där bott arbetsamma och färgstarka personer som vi har velat berätta om. Ett 50-tal hus har valts ut, men betydligt fler har en spännande historia.

Vi har lärt oss mycket under arbetet med Vandringsleden och vill gärna dela med oss av våra kunskaper. Vi har tillgång till bevarandeplan för Råå och Nordiska museets inventering av Råå 1944 och kan kanske hjälpa dig att få veta mera om ditt hus ursprung och dess historia. Dessutom har vi foton på många hus. Det är främst husen på Nedre och Övre Läget som vi kan hjälpa till med och en del av husen på andra sidan Råå-ån. Tyvärr är vi INTE släktforskare, så det är mera tillfälligheter om vi kan hjälpa till med frågor kring olika Rååsläkter.

Välkommen till museet för att stilla din nyfikenhet söndagarna den 5 oktober och 2 november kl. 14.

Råå museiförenings styrelse

Marianne Wittgren, ordförande
Hans-Ingvar Green, vice ordförande
Gunilla Kittel, sekreterare
Bengt Magnemark, kassör
Ingrid Högborg
Rolf Jonasson
Hans-Olof Ohlsson
Inga-Lena Stelzer
Ulf Swanstein
Inger Thede
Lars Wallin

Doktorn kan komma

Arthur Delin var en mycket omtyckt och karismatisk läkare på Råå under åren 1935-1963. Carl-Olof Delin skrev en artikel om sin far i Helsingborgs Medicin-historiska förenings årsberättelse 1993. Vi återger här ett utdrag av artikeln som redigerats av Arthurs döttrar Inga-Lena Stelzer och Kyllan Börjeson.

Pappy, som vi barn kallade honom, kom till världen 1904 på Södergatan 41 i Helsingborg. Han vägde 900 gram vid födelsen, som ägde rum i hemmet, vilket var brukligt på den tiden. Barnmorskan vägde honom med hjälp av en besman, som i och för sig inte är något precisionsinstrument, men födelsevikten var dock klart under kilogram. Första vaggan var en skokartong, så ”pågen” kan inte ha varit särskilt stor! Låg födelsevikt är således inte något nytt och en del barn klarade sig utan våra prematuravdelningar.

Föräldrarna kom från Saxtorpstrakten. Min farfar var smedgesäll. Han övertog senare smedjan på Södergatan 41 och drev den tillsammans med en av sönerna, Folke, till 1955. Smedjan låg i gårdshuset mot en öppen bakgård. Mina farföräldrar bodde på andra våningen i gårdshuset. Detta var helt omodernt med enbart kallt vatten. Torrdass fanns nere på gården med en pissoar. Lägenheten bestod av 2 rum och kök samt en vind med gott om råttor. Här växte Pappy upp med fyra yngre bröder och en syster. Hemmet var fattigt. Så såg Pappy Arthurs uppväxtmiljö ut.

Pappy hade läshuvud, men det fanns inga pengar att läsa för. På den tiden (och så sent som på 40-talet) utgick terminsavgift och läroböckerna betalade man själv. På norra hörnet av Nytorpgatan - Södergatan fanns en speceriaffär; ”Axel Nilssons”. Innehavaren hade en son i samma ålder som Pappy och som behövde hjälp med studierna. Denne pojke, Sven Axelson, sedermera Rosenlunds gård i Mörrarp,

blev anledningen till att Pappy kunde börja på läroverket. Axel Nilsson hjälpte till att finansiera läroverksstudierna.

Redan under gymnasietiden träffade Pappy sin blivande hustru, Inga Hulda Augusta. Mammy föddes på Södergatan 14. Då hon konfirmerades uppvaktade Pappy med blommor. Hennes familj, Molin, hade det bättre ekonomiskt ställt. Min morfar hade färg- och tapetaffär på Södra Storgatan snett emot Mariakyrkan och bodde sedan i villa i närheten av Vikingsberg.

Pappy tog studenten 1923 på latinlinjen. Han ville läsa medicin och bli läkare. Första hindret var att komplettera de naturvetenskapliga ämnen, som även då krävdes, bl a matematik. Vi barn brukade fråga honom: ”Hur skulle det gått om du inte klarat ”matten?” På det svarade Pappy alltid med mycket ironi: ”Då hade Helsingborg varit en bra doktor mindre!”

Pappy antogs således till medicinska fakulteten i Lund hösten 1923. Som för så många andra i samma situation var det stora problemet att finansiera studierna. På den tiden fanns vare sig studielån eller annan motsvarighet, utan studierna finansierades av familjerna, om de hade råd, eller via lån, om man kunde finna en borgenär. Dessutom skrevs det ett otal andra växlar mellan studiekamrater och vänner för att få det att gå runt.

Under studietiden bodde Pappy i ett omodernt, kallt kyffe i ett av de gamla husen på Lilla Gråbrödersgatan i Lund. På vintern när det var kallt, frös vattnet till is i tvättfatet! Han blev Med kand 1927 och

Arthur Delin inför sin 50-årsdag. Privat foto.

Med lic 1933. Mina föräldrar förlovade sig 1928 och gifte sig 1932. De bosatte sig på Väster i Lund på andra våningen i en villa på Hantverkargatan. På Lunds BB kom jag till världen 1933.

Det tog alltså tio år för Pappy att bli klar med sin examen, vilket var en ganska nor-

mal studietakt då. Hans första tjänstgöring blev på Kir klin i Lund som assistentläkare. Lönen var 100 kr/månad + mat och ett jourrum att bo i. Lönen var så liten att Pappy fick låna ytterligare pengar för att kunna betala räntor och amortering på studielånen!

Somrarna 1932-34 var han Brunnsläkare i Arkelstorp norr om Kristianstad.

I början av 1935 fick Pappy reda på att det fanns en läkarmottagning att hyra på Råå. Ella Fliser- Malmquist, gift med en rådman Malmquist lät bygga Rååvägen 58 till sig såsom familjebostad och läkarpraktik, en vanlig kombination på 30-talet. Tomten kostade 5000 kr. Huset byggdes av Göran Bengtsson, ett av hans första, för 45.000 kr. Rådman Malmquist utnämndes till borgmästare i Kalmar och hustrun flyttade med, till att börja med på prov, efter vad jag förstått, eftersom hon inte ville sälja utan blott hyra ut praktiken. I början av 1935 slog Pappy till och etablerade sig som doktor på Råå, en verksamhet som upphörde sommaren 1963 pga den sjukdom, som han ådrog sig 1936.

Att etablera sig på Råå 1935 var nog inte lätt. Samhället bestod av ca 2000 personer. Det fanns sju olika religiösa samfund + Statskyrkan resp de ”ogudaktiga” enligt Rååbornas egen klassifikation!

Pappys språk var rätt så svavelosande och många undrade hur den här kulturkrocken skulle avlöpa. Det blev aldrig någon krock. Han blev mycket uppskattad för sin läkargärning. Vid ett tillfälle då jag övertagit praktiken på 60-talet frågade jag en av de gamla patienterna, som tillhörde ett av de religiösa samfunden, hur de hade reagerat inför detta saftiga språk med en hel del svordomar. Den tillfrågade svarade mig: ”Det var ingen som tog illa upp, för han svor så trevligt!”

1936 drabbades Pappy av kikhosta, som så småningom skulle leda till hans förtidiga död. Han hostade sig till en pneumothorax, dvs en lungbristning som gör att luft kommer ut i lungsäcken, så att lungan inte kan fungera. På den tiden var det inte känt hur en pneumothorax skulle behandlas. Han sändes till Romanäs sanatorium uppe vid Sommen. Pappy föreslog att

man skulle lägga en permanent vattensug i lungsäcken för att suga ut vätskan och få upp den kollapsade lungan. För det förslaget fick han nästan en akutremiss till Ryhov, som var närmaste sinnessjukhus, så befängd ansågs idén vara. Idag är detta rutinbehandling vid en pneumothorax. Den första vattensugen i Sverige konstruerades för kliniskt bruk av professor Crafoord och hans medarbetare på Sabbatsberg i början av 40-talet, om jag är rätt informerad.

Återkommen till praktiken hade Pappy snart jobb dygnet runt. Mottagningen var öppen från måndag till lördag hela dagen och på söndagar mellan kl 10-11 långt in på 50-talet. Någon tidsbeställning existerade inte då. Väntrummet var överfullt och patienterna stod t o m ute på gatan och väntade om det var fint väder. En del hade tagit dagen till detta och överlät gärna sin plats i kön för att sitta kvar och prata bort en stund. Här träffade man ju folk!! Efter mottagningens slut vid åttatiden på kvällen hade Pappy alltid ett par hembesök under de sena kvällstimmarerna att klara av.

Stadsdelen Råå var under denna tid inte ”fin” att bo i. Ekonomin hos familjerna som bodde där var inte lysande, snarast tvärtom. Otaliga är de berättelser om hur Pappy kunde komma på sjukbesök vid 23-24-tiden på kvällen. Han hade ofta en replik på läpparna, som gjorde den sjuke frisk, innan undersökningen ens hade börjat! Hade patienten inte råd att betala arvodet, som före kriget låg mellan 2-5 kronor, så tog han inte heller ut något sådant. Likaså har gamla patienter berättat för mig att det hände att de inte hade råd att köpa ut sina mediciner: ”Men då gjorde Arthur det och betalade själv.” Många patienter var Arthur och du med Pappy. Det var definitivt inte vanligt att säga förnamn eller du på den tiden, allra minst till en läkare, som satt på en samhällspiedestal.

1939 köpte Pappy Rååvägen 58 med

Rååvägen 58, där Arthur Delin hade sin praktik. Foto museets arkiv.

läkarpraktiken av Ella Fliser-Malmquist. Huset byggdes till 1947 för att få större mottagningsyta. Den omfattade därefter väntrum, två behandlingsrum, ett genomlysningsrum och ett litet lab i källaren, tillsammans 65 kvm. Kostnaden för till- och ombyggnaden uppgick till 47.000 kr, dvs något mer än nybyggnadskostnaden!

Under kriget var mottagningen öppen när det gick. Pappy var inkallad vid Fostaben i Helsingborg och då var mottagningen i stort sett stängd. För övrigt pågick den som vanligt inklusive sjukresor.

1942 hade Pappy varit på sjukbesök en söndagsmorgon utanför Påarp och var på väg hem till söndagsmottagningen kl 10. Det fanns då en järnvägsövergång strax

efter Påarp med enbart ljud- och ljussignaler. Pappy satt i sina tankar och vare sig hörde eller såg signalerna. Han kolliderade med Stockholmståget. Detta kom i 90 kilometers fart och loket träffade bilen precis bakom mittstolpen, varvid bilen klövs i två delar. Pappy satt oskadd i främre delen, som av farten rullade upp för en liten backe, men som sedan, då farten upphört, började rulla baklänges ner på spåret igen! Lokföraren hade sinnesnärvaro att inte bromsa förrän hela tåget passerat övergången. Just som sista vagnen susade förbi rullade framdelen av bilen med Pappy ner på spåret igen. Efter detta tog han taxi hem och hade söndagsmottagning.

Under kriget skedde många mörksens

Arthur Delin utanför sin praktik på Rååvägen, här tillsammans med taxichaufför Carl Svensson, i folkmun kallad för "Svarta Blixten" eftersom han körde sin svarta taxi extremt långsamt. Foto Claes Persson bildbyrå.

gärningar. Pappy hade ett stort besöksklientel från landsbygden runt Råå. En kväll ringde det sent och det var fråga om ett brådskande sjukbesök. Det hade snöat mycket och det var ett uselt väglag, så Pappy var inte glad för att behöva köra ut åt Bårslövshället. Bonden var emellertid envis: "Det är gammelmormor och hon är mycket dålig". Pappy körde ut där och återvände med en halv "gammelmormor". Bonden hade svartslaktat en gris och ville ge bort hälften, vilket var välkommet i dessa ransoneringstider. Eftersom det var manuell betjäning på telefonerna fick man omskriva vad sjukbesöket egentligen gällde. Lika bra gick det inte en annan gång som han blev kallad ut på sjukbesök under liknande omständigheter. Man hade

grävt upp två gropar på gårdsplanen som var obelyst. Först gick han ner i den ena, sedan i den andra och där gick menisken!

Åren 1945 i krigets slutskede kom de vita bussarna med offren från koncentrationslägren till Helsingborg. På eftermiddagar, kvällar och nätter var ett antal privatpraktiserande läkare, däribland Pappy, nere på avlusningsanstalten, dit bussarna kom för att hjälpa de människor som överlevt transporten. Till en början var det ganska kaotiska scener, som utspelade sig. Alla som kom skulle ta av sina kläder, badas, få nya kläder och läkarundersökas. Då de varma ångorna kom ut från duschar och badkar trodde dessa arma människor att det var gaskamrar, som de skulle in i. Panikartade scener utspelades och det var

mycket svårt att lugna dem och övertyga dem om att de var i säkerhet i Sverige. En kväll såg Pappy en man som låg alldeles tyst och stilla i stället för att skrika ut sin ångest som de andra gjorde. Pappy gick fram till honom och presenterade sig. Han tyckte sig känna igen mannens namn och antydde det. Mannen frågade då vilken lärobok i kirurgi som Pappy läst under sin studietid. Pappy sade vilken det var och kom plötsligt på att det var en av författarna, en av 30-talets berömda kirurgprofessorer, som han hade framför sig. Denne förstod att det inte var gaskamrar, som man skulle in i. Han lyckades lugna ner sina medfångar. Tyvärr dog han redan efter ett par dagar i Sverige. Många var så illa därän, att de var utom all hjälp då de kom hit.

Jag kan fortfarande minnas hur tagen Pappy var efter att ha tjänstgjort nere på gamla avlusningsanstalten och sett krigets offer. Han var själv antinazist långt före kriget och jag är glad att han slipper uppleva de galningar som nu står upp och säger att jedeförföljelser och koncentrationsläger inte existerat.

Under krigsåren var Pappy boxningsläkare, då boxningsklubbarna hade galor på Folkets Hus.

1945 låg Råå IF i fotbollens div 5. Laget hade fått tillbaka spelare från IDF, vilka ursprungligen kom från Råå. Marschen mot allsvenskan började och 1950 var laget där. Under alla dessa år och långt efter var Pappy lagets läkare. Söndagsnöjet var givet. Matcherna började alltid 13.30 på Olympia. Söndagsmiddagen stod på bordet 12.30 och sedan bar det iväg till Olympia. Eftersom jag var lika intresserad var det naturligt att vi gjorde sällskap både på hemma- och många bortamatcher. Det var nog under dessa år, som jag bäst kom i kontakt med Pappy. Som läsaren kanske förstått var hans arbetsbörda sådan att vi

inte sågs ofta för övrigt. Han engagerade sig dock då det behövdes.

Uppfostran av mina tre syskon och mig låg annars, som i så många hem på den tiden, på hustruns axlar. Det var således till Mammy man gick med sina tankar och problem och så fick hon vid lämpligt tillfälle dryfta dessa med Pappy.

Då jag kom upp i tonåren fick jag ibland hjälpa Pappy på mottagningen. Jag har varit med och räknat "röda och vita", kokt urinsocker, rullat upp omtvättade gasbindor, hjälpt till att blåstappa patienter m m.

Under många år var Pappy med i politiken. Han representerade dåvarande Högerpartiet, vilket kanske kan förvåna med tanke på hans fattiga uppväxtförhållanden. Hans inställning var att alla människor skulle ha en social grundtrygghet. Den fick emellertid inte vara så bra att man inte själv tog egna initiativ och bjöd till för att själv hjälpa sig fram till ett bättre liv. Han var också emot bidragstänkandet. dvs att alla t ex skulle ha barnbidrag, vare sig det behövdes eller ej. Dessa tankegångar går igen i den politiska debatten även idag.

I många år prenumererades alltid på Helsingborgs Dagblad och Skånska Socialdemokraten. Motiveringen för att läsa den sistnämnda var: "Det är alltid bra att läsa och se hur människor med annan uppfattning än min egen funderar och tänker".

Pappy var alltid mycket mån om att stå vid sitt ord, ett avtal var ett avtal, ett handslag var ett handslag. Han satt tolv år i Stadsfullmäktige. Pappy satt också med i Nykterhetsnämnden. Hans motivering till detta var: "Det måste för f-n vara någon med som vet hur det känns att dricka sprit." Övriga nämndledamöter var nämligen organiserade nykterister!

I skolstyrelsen satt han i många år, men avgick med buller och bång. Detta skedde i samband med utnämningen av två stycken överlärtjänster, till vilka det fanns tre

Doktor ARTHUR DELIN
Rååvägen 58, Råå. Tel. 900 20
Mottagning vardagar 10—12,30.

Rec. *Paul. antenit. (U.B.)*
2.00
20
10
2.30
50
2.80

J. 50 g.
1 frukost. 3 m. d. g.
frö maten.
Paul. burlab. fruk.
35.
Kul. bern.
Nate. bicade. 22 30.
d-l. 1 frukost: ett
glas gummigt
vatten för smagning.
Paul. 6/4 50.
delin

Ord. för: *Sture Antil Persson*

Medtag receptet vid förnyat besök!

Ur doktors receptblock. Ganska läsligt för att komma från en läkares hand, eller hur?

sökande, två kända socialdemokrater och en från högern. Den socialdemokratiska majoriteten manövrerade ut personen med högersympatier, trots att denne var meritmässigt klar tvåa. Detta fick Pappy att definitivt lämna politiken.

Denna jobbiga tidsperiod var inte alls bra för hans egen hälsa. Upprepade tolvfingertarmssår ledde till operation 1951. Pappy hade redan då en besvärlig astma, som komplicerade operationen, framför allt på grund av att det inte fanns någon narkosläkare i Helsingborg då.

Under krigsåren och några år efter hyrde mina föräldrar en stuga -ett undantag till en större gård öster om Örkelljunga. 1949 behövde gården själv sitt undantag. Efter en hel del letande fann mina föräldrar den stuga som fortfarande finns i släktens ägo. Här kom mina föräldrar att tillbringa semestrar såväl som veckändar och helger. Hemma kunde Pappy aldrig vara ledig. Drog han av telefonjacken kom patienterna och ringde på vid alla tider på dygnet. För att få vara i fred på vardagskvällarna hände det ofta att mina föräldrar körde in till Grand Hotell vid 22-tiden på kvällen för att äta en bit mat och läsa tidningen, vilket det inte hade varit tid till under dagen. Detta pågick under så många år att de betraktades som inventarier på den tid Frans Frölich ägde Grand. Kostnaderna för en kvällssupé var som alla förstår anorlunda än nu; 3:50 kr!

Pappy var mycket mån om att ha ett "socialt" liv vid sidan om alla andra engagemang. Ofta var det stora kalas hemma på Rååvägen. På 1940- och 50-talen fanns en relativt stor och stabil kår av privatpraktiserande läkare i Helsingborg och man umgicks flitigt. Lasarettet bemannades å andra sidan av en relativt liten grupp av läkare. Ofta då det kom en ny över- eller underläkare till stan, bjöds därför vederbörande med fru hem på kalas för att träffa

andra kollegor med fruar för att på detta sätt komma in i Helsingborgsumgänget.

De nattliga sjukbesöken var en stor och tung börda. Strax efter kriget drog därför Pappy tillsammans med ett par andra praktiserande läkare igång jourverksamheten i Helsingborg. Man började med lördag-söndagsjour, vilket så småningom utökades till att omfatta alla vardagsnätter också. Jourbilen ställdes till förfogande av brandkåren. Denna verksamhet upphörde 1968, då Landstinget tog över. Till jourläkarens uppgifter hörde att vara polisen behjälplig med blodprov vid misstanke på rattfylla. En gång då Pappy var jour blev han inkallad till polisstationen för att ta ett sådant blodprov. Just som han skulle ta provet tar den misstänkte fram 1000 kronor och säger till Pappy: "1 000 kronor om doktorn tar provet på sig själv!" Pappy fann sig snabbt och svarade: "Är du inte klok karl, jag har tagit två snapsar innan jag åkte in för att ta prov på dig." Det sista var givetvis inte sant.

Pappy var också en period ordförande i Nordvästra Skånes läkareförening, resp Helsingborgs Praktiserande Läkare Förening. Han svarade också för värdskapet när samma förening på riksplanet höll sitt stora årsmöte i Helsingborg.

Pappy var ingen föreningsmänniska i övrigt. Han var med i IVV, en av Helsingborgs äldsta herrklubbar med sammanträde en gång per år. Det tyckte han var trevligt - och tillräckligt.

Från 1947 var han läkare på ASEA två förmiddagar i veckan. Detta var starten till den företagshälsovård, som sedan kom att byggas ut alltmer, både på ASEA och andra industrier i Helsingborg. Ett par andra privatpraktiker gjorde sammalunda, t ex Sture Helder på Gummifabriken och Lars Sjölander på Helsingborgs varv.

Studieskulder och amorteringar var för denna generations läkare ett gissel som

förföljde dem ända upp i 50-årsåldern. En släkting, tillika borgensman, nämnde till Pappy strax efter kriget att den skuld som var kvar på studielånet tänkte han efter-skänka. Innan han emellertid hann sätta detta på pränt dog han i en hjärtinfarkt och så var det bara att betala till dödsboet.

Pappy älskade att köra fort. I början på 50-talet köpte han en Kaiser. Försevad på väg till ett möte i Stadsfullmäktige kom han på Planteringsvägen på raksträckan fram mot de bommar, som fanns då (söder om nuvarande viadukten) i alldeles för hög fart. En polisbil lyckades köra om och preja honom, varvid följande samtal utspann sig. Polisen som kände igen Pappy sade: "Nu har doktorn kört åt h-vete för fort. Vi har mätt 100 km/timmen". "Å f-n", svarade Pappy, "då får jag köra in till Lindéns för då är det fel på hastighets-mätaren." "Jaså" sade polisen, "på vilket sätt då?" "Jo", svarade Pappy, "min mätare har stått på 140 km/timme hela tiden!" "Kör för f-n", sade polisen. Ibland kan ett ärligt svar vara förlösande.

I många år vikarierade han varje som-mar för Dr Nils Ekelund, som var chef för Bergalidens sjukhem och åldringsvården i Helsingborg. I slutet av 50-talet började emellertid Pappys tillstånd efter pneu-mathoraxen 1936 + rökning av 40-60 cigaretter/dag ta ut sin rätt. Hösten 1958 kunde han inte gå 10 meter utan att bli blå om läpparna. Efter en stor lungope-ration tidigt 1959 tillstötte resistent sta-fylococker. Det enda antibiotika som bet på dessa var ett nytt preparat, Kanamycin, vars biverkningar man då inte kände till. Kanamycinet tog kål både på stafy-locockerna och balansnerverna. Konvale-scensen efter operationen var lång. Hela våren gick. I början av maj -59 var han klar att så nätt starta praktiken igen. Då Pappy så småningom tillfrisknat så pass började han åka på sjukbesök igen. Res-

ten av sin livstid kunde han aldrig gå i mörker och även i dagsljus blev det ett snedsteg då och då. Detta föranledde en gång en anonym anmälan för rattfylleri, för då han gick ur bilen miste han balan-sen. Någon hade sett detta och ringt poli-sen. Då han kom tillbaka från sjukbesöket stod en polisbil för att kontrollera hans nykterhet, som givetvis var u.a.

På den tiden blev fruarna till privatprak-tiserande läkare och provinsialläkare sina mäns stora stöd. Deras insats gjorde att allting fungerade, både på mottagningen och i hemmet. Mammy fick ta många stö-tar. Hon lärde sig att ljuga friskt och säga: "Doktorn är inte hemma", när hon såg att han var trött och behövde vila.

Hennes stora bravurnummer var när hon skickade in en hemmadotter från landet med buksmärtor. Föräldrarna ringde och ville ha sjukbesök till sin dot-ter, som hade magknip. I telefonen hörde Mammy, som fött fyra barn, välbekanta stönanden och jämranden i bakgrunden. Hon föreslog istället att de skulle åka di-rekt till BB. De lätt chockade föräldrarna undrade varför och blev både arga och förb-de, när Mammy sade att det var för-lossningsvärkar. Man för emellertid till BB och ringde nästa dag och tackade för hjälpen. Det hade blivit en påg! Dottern hade lyckats maskera sitt tillstånd genom hela graviditeten utan att någon anat nå-got.

Senare under 1959 tog Pappy upp prak-tiken igen i full skala. Det höll till 1962. Han fick då sin första lunginflammation, som sedan avlöstes av flera. Till slut hade han svårt med sin syresättning. Han tracheothomerades och låg i respirator långa tider vid flera tillfällen. Hans astma som plågat honom över tio år förvär-ra-des. Allt detta gjorde att man fick lägga en lång, permanent talkanyl för att hålla luftstrupen öppen.

I slutet av april 1963 öppna-des mottagningen åter. Det höll i tre veckor, sedan gav han slutligen upp sin verk-samhet. Pappy fick uppleva att jag blev färdig läkare och efterträdde honom. Jag tog över mottagningen på Råå från den 1 september samma år och innehade den till 1 sep-tember 1975. Mitt övertagan-de livade upp Pappy och han kunde vara hemma med en hemrespirator. Men nu börja-de fyra tunga år för Mammy. De som är tracheotomerade kan inte hosta själva, utan måste sugas rena i luftrören med en kateter c:a varannan timme dygnet runt. På för-middagen kom en hemsyster och hjälpte till med bäddning och tvättning, fö var Mammy i stort sett ensam med skötseln.

Pappys tillstånd varierade de sista åren av hans levnad. Periodvis var han mycket bra och skrev bl a insändare i Helsing-borgs Dagblad om saker han hade tid att fundera på och engagera sig i.

1964 flyttade föräldrarna från villan på Rååvägen 58 ner till Kustgatan 64, där jag under det gångna året bott med min fa-milj. Vi bytte och jag övertog villan. Vid familjehögtider, jular etc hämtades Pappy i ambulans och flyttades med respirator, syrgas, sug, mm till "festplatsen".

Sommaren och hösten 1966 var han mycket dålig. Han låg länge på infektions-kliniken i Lund. Då han till sist kom hem igen sade han till mig: "Det här var sista gången på sjukhus. Nu får du sköta mig så länge det går och sen får det vara bra med det." Hjärtat var mycket ansträngt, han hade en snabb, oregelbunden puls, som man aldrig fick riktig rätsida på.

Inne på läkarmottagningen.

Julen firades på Rååvägen 58 med ambu-lanstransport enligt ovan. Nyårsaftonen 1966-67 firade min familj och jag samt goda vänner till mina föräldrar på Kustga-tan med Pappy i högform. Han mådde bra fram till lördagen den 11 februari då han plötsligt blev enormt trött. Pappy önskade som ovan framgått inte mer sjukhusvård. På måndagsmorgonen den 13 februari, när jag satt med dagens första patient, en gammal granne och patient även till Pap-py, ringde Mammy och sade: "Jag tror att Pappy är död!" Jag körde ner och konsta-terade att så var fallet. Han hade somnat in lugnt och stilla.

Fredagen den 17 februari begrovs Pap-py på krematoriet i ett hav av kransar och blommor.

**Carl-Olof Delin
1933-1998**

**Red. Inga-Lena Stelzer
Kyllan Börjeson**

Rodd- och Segelregattan i Öresund den 14 juli 1868

Kapprodd har säkerligen förekommit så länge det har funnits båtar. Antingen spontana tävlingar eller sådana som ägt rum under organiserade former. Under de panatheneiska festspelen i antikens Grekland belönades vinnande roddarlag rikligt. Vad sägs om tre tjurar, trehundra drakmer (1 drakma var en dagslön för en arbetare) och tvåhundra gratismåltider som pris för det segrande laget i de årliga roddtävlingarna i Athen! Men det var å andra sidan hela stadsdelen som hade bidragit till att sätta upp laget som skulle ha del i priset.

Den romerske skalden Vergilius berättar dramatiskt i Aeneiden på klingande hexameter om en roddtävling mellan 'Fyra jämnghoda skepp med tunga åror försedda...'

I Venedig har man på senare tid återupplivat medeltidens färgrika gondoltävlingar, och från Sverige kan vi t.ex. nämna kyrkbåttävlingarna på Siljan.

Kappsegling och Kapprodd i Öresund
komma att anställas Tisdagen den 14 Juli innevarande år, dagen efter Kapplöpningstävlingen vid Helsingborg. I tävlingarna äga deltaga så väl Lustjakter som däckade och öppna Segel- och Rodd-båtar af alla slag.

Segelfartygen indelas i 2 klasser och hvarje klass i 2 Afdelningar.

1:sta Klassen: Lustjakter.
1:sta Afdelningen: De, som äro öfver 30 Engelska fot i vattenlinien.
2:dra Afdelningen: De, som icke äro öfver 30 Eng. fot i vattenlinien.

2:dra Klassen: Alla slags Segelbåtar.
1:sta Afdelningen: De, som icke äro mer än 35 Engelska fot öfver stävarne.
2:dra Afdelningen: De, som icke äro mer än 25 Engelska fot öfver stävarne.

Roddbåtarna indelas, utan afseende på längd eller bredd, i 3 Afdelningar:
1:sta Afdelningen: Med 8 man och 8 åror,
2:dra Afdelningen: " 4 " " 4 " ,
3:dje Afdelningen: " 2 " " 2 " , allt oberäknadt roddman.

Täflan i 1:sta klassens 1:sta afdelning om pris, som H. K. H. Hertigen af Östergötland täckts förklara sig villig att gifva, är öppen för hvarje nations flagga. Till täflan i öfriga afdelningar om premier, hvilka ännu icke kunna bestämmas, inbjudas egare af farkoster från Sverige, Danmark och Norge, och anmodas de, som vilja deltaga i tävlingarna, att anmäla sig hos Committéen för Kappseglingstävlingen här i Helsingborg ju förr desto heldre och sednast den 11 instundande Juli, samt meddela uppgift på befälhafvarens och fartygets namn och hemort, fartygets längd i vattenlinien och öfver stävarne, bredd och djupgående, allt i Engelska fot, samt tackling och dräktighet.

Inträdesafgiften för hvarje fartyg, tillhörande 1:sta klassen blifver 10 Rdr och 2:dra klassen 4 Rdr, för Roddbåt af 1:sta afdelningen 2 Rdr och af 2:dra eller 3:dje afdelningen 1 Rdr Sv. Riksmünt.

Kappseglingssbanan erhåller triangulär form med afseglingsspunkt och mål midtut för Helsingborgs hamn. Seglingsafstånd och vändpunkter bestämmas efter vinden kappseglingstävlingens dag på morgonen. Inga segel få vid kappseglingen begagnas, som ej kunna föras bidevind, undantagandes för fartyg af 1:sta klassens begg afdelningar, hvilket eger föra ett Råsegel eller Bredfock. För mindre fartyg, som täflar med större inom samma afdelning, gifves respittid i förhållande till fartygets dimensioner, enligt närmare Ordningsreglor, hvilka i tryckta exemplar utdelas till täflande deltagare.

Helsingborg den 11 Februari 1868.

Committerade.
Resp. Redaktioner anmodas att i sina Tidningar kostnadsfritt intaga detta program.

Annons i Öresunds-Posten den 13 februari 1868.

Smugglarbåt anmälde sig till tävlingarna

Den 14 juli 1868 ägde Nordens första internationella roddregatta rum i Sundet just utanför Helsingborg och Råå. Inbjudan till begivenheten annonserades ut i flera nordiska tidningar redan den 13 februari samma år. En dansk tidning berättade att regattan ingick i den "tre dagar långa tävlingen mellan Nordens idrottsmän". Ett par Rååbåtar anmälde sig till tävlingarna, bl.a. den för oss Rååbor kända 16-mannasnipan.

Rodd och segeltävlingar var 1868 en nyhet för södra Sverige. En enda kapprodd är känd från Öresund tidigare nämligen från fiskeläget Taarbæk vid Köpenhamn året innan. Kanske fick man inspiration till Helsingborgs roddtävling därifrån. Det vet vi inte. Några uppgifter om tidigare segeltävlingar i Sundet känner vi inte till.

Helsingborg var i mitten på 1860-talet en slumrande idyll. Endast 7560 människor bodde i staden. "En övermåde kedelig men velstående by" kallade en tillresande vårt lilla Helsingborg. En annan besökare från ungefär samma tid talar om staden som "liten och täck" och beskriver förföriskt utsikten från höjderna ovanför staden: "Jag vände mig mot sjön och stod bokstavligen fastväxt av undran och hänförelse. Hela Sundet var fullt av ankrade och till ankars gående seglare". Lika överväldigad var han av utsikten mot Råå från det backiga landskapet norr om Landskrona: "Vägen fortgick nära utmed den långsluttande stranden. Emellan en stor öppning i lövskogen framskyntade det lilla fiskeläget, en verklig köping, med sina av nät omspunna hus, sina hundratals båtar uppdragna på stranden och sina större farkoster förtöjda vid stolpar ute i sjön. Inga berg, klippor eller uddar stängde utsikten, utan havet låg därutanför i fri och lugn omätlighet, glänsande i solskenet..."

Rodd-tävlingarna

Men låt oss lämna naturbetraktelserna och återgå till själva tävlingarna. Tråkigheten i trakten skulle alltså brytas ett par dagar av ett festligt idrottsevenemang. Alltsedan 1830-talet hade hästkapplöpningar årligen under några sommar dagar arrangerats i Helsingborg. Nu skulle idrottsevenemang- et förlängas med en dag. Hästarna skulle få konkurrens av rodd- och segelbåtar från hela Norden. Och det blev i sanning en lysande fest. Cirka tjugotusen personer med Carl XV och prins Oscar i spetsen bevistade tävlingarna. Överalltifrån kom de, svenskar, danskar, tyskar, engelsmän, ja t.o.m. några fransmän. En lång rad av notabiliteter följde dessutom i kungligheternas kölvatten, utrikesministern, chefen för sjöförsvarsdepartementet, de engelska och franska ministrarna i Köpenhamn. På själva regattadagen var gator och torg ett böljande hav av högtidsklädda människor. Sex ångbåtar hade anlant från grannstäderna. "De lupo stolta och prydliga om varandra på redde, överfyllda med passagerare och för upprätthållande av munterheten och glädjen ombord försedda med musikanter." Åreportar var resta litet varstans i staden och från många hus fladdrade flaggor och vimplar i brokiga färger. Dagens Nyheter berättar att staden vimlade av lysande ekipage och eleganta toaletter, Öresunds-Posten att blomman av provinsens adel och finans var närvarande.

Detta lysande följande skulle våra Rååförfäder underhålla. Det var planerat att seglingstävlingen skulle inleda dagen. Loppet var avsett att gå i triangelform med utgångspunkt från Helsingörsångaren "Öresund" som hade lagt sig just utanför hamninloppet – via 'Haken mot Rå till', sedan mot ett mål utanför Humlebäcksstrand och åter till slutmålet "Öresund", en sträcka på åtta engelska mil (= 12,9 km). Men total stiltje rådde, programmet

fick kastas om och i stället fick roddarna snabbt sätta sig vid sina åror. Roddarnas bana gick längs svenska kusten. Mer exakt får vi inte veta av tidningarna, men sträckan var två engelska mil (=3,2 km). Prins Oscar, kommandörkapten von Otter, norske baronen Wedel-Jarlsberg och godsägare Tutein från Köpenhamn hade utsetts till prisdomare och var stationerade på "Öresunds" kommandobrygga tillsammans med sex tidningars referenter.

De tre utannonserade loppen blev i själva verket till slut fem.

Före varje lopp sköts två kanonskott och signalflagga hissades. "Ro væk", så lät styrmännens kommandoord till roddarna. Fyra av de sammanlagt femton båtarna som deltog i roddkapplöpningen var danska och dominerade i stort sett hela

kapprodden.

Många svenska och danska tidningar berättade förvånansvärt utförligt om spektaklet. Men reportagen är inte samstämmiga och väldigt oklara. Tiderna för alla båtar anges inte alltid. Vem vann egentligen? Vi får försöka göra en sammanställning av de olika tidningarnas uppgifter och hoppas att den blir riktig.

LOPP 1

skulle gå av stapeln mellan båtar med 10 roddare och styrman. Tre båtar deltog, två från Råå och en från Helsingborg. Segrare blev Peter Jönsson från Råå med en tid av 28 minuter. En tidning påstod dock att Herr Jönsson hörde hemma i Helsingör och begagnade danska roddare. Hur som helst fick Herr Jönsson en stor silverpokal

som första pris.

Båt nr 2 som tillhörde Israel Hansson – också han från Råå – pressade segraren hårt. Han avverkade sträckan på 28 minuter och 25 sekunder. Den tredje båten – från Helsingborg – hade tagit miste på var målet befann sig och utgick.

LOPP 2

Båtar med 6 roddare och styrman
Segrare Medicinernes Roklub i Köpenhamn med "Rap".

Tvåa Handels- och Kontoristforeningen i Köpenhamn med båten "Let".

Trea En båt ägd av Anders Johansson från Råå.

LOPP 3

Båtar med 4 roddare och styrman
Segrare Roforeningen Kvik i Köpenhamn med båten "Kvik" med tiden 23 minuter och 30 sekunder.

Illustreret Tidende berättar att "Kvik" så till den grad rodde sina medtävlare akterut att de alla gav upp loppet efter halva vägen.

"Kvik" är Danmarks första kapproddbåt och togs i bruk samma år som roddföreningen med samma namn grundades, nämligen 1866. Föreningen existerar än idag och är alltså Danmarks äldsta roddförening.

Namnen på de fyra roddarna och styrmannen i det segrande laget 1868 finns bevarade i Kviks arkiv. De har också i sin ägo den pokal som laget vann i tävlingen 1868.

LOPP 4

Båtar med 2 roddare och styrman
Segrare Handels- och Kontoristforeningen i Köpenhamn med båten "Vips".

LOPP 5

Ingen tvekan rådde om att en Rååbåt skulle vinna lopp nummer 5. Endast två hade

anmält sig till loppet där banan nu hade förlängts till tre engelska mil (=4,8 km). Båda båtarna kom från Råå och båda var bekanta smugglarbåtar, berättar tidningarna.

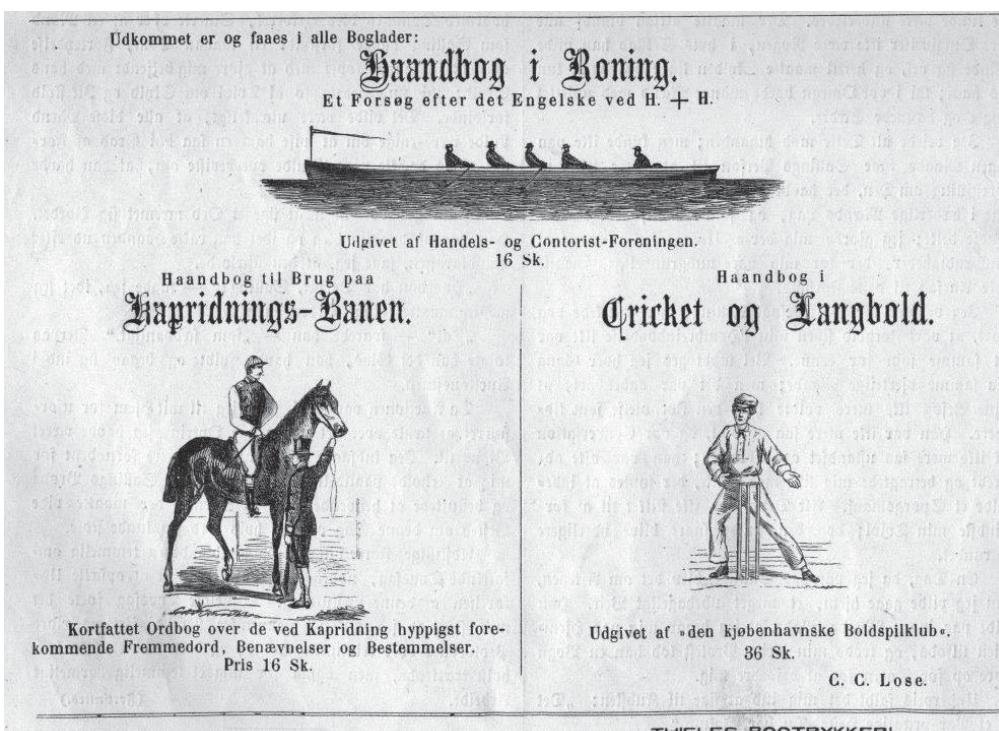
Segrare blev båten med 16 roddare ägd av 'en viss Magnusson från Rå' berättar Öresunds-Posten. 'Det var rätt vackert att se' heter det 'med vilken vana, takt och kraft de raska sjömännen skötte sina åror. De flesta av roddarna voro manliga, väderbitna och härdade sjögastar.'

Tvåa blev båten bemannad med 14 roddare och styrman.

Vinnaren var alltså den bekanta 16-mannasnipan från Råå som dock inte fick njuta segerns sötma länge. Illustreret Tidende påstår att smuggelbåten av säkerhetsskäl

'2dra Priset vid Kappsegling i Öresund d. 14 Juli 1868' är inskriptionen på silverkannan som gavs till "Vänskapen" från Råå. Silverkannan är fortfarande i vinnarens släkts ägo. Foto: Krister Svedhem.

'Haandbog i Roning' kom ut ett par dagar före regattan. Båten på bilden lär föreställa "Kviks" fyra.

under kapprodden förde dansk flagg. Särskilt klokt eller säkert var det inte när man fyra år senare hyrde in danska roddare för en smuggelfärd. Avundsjuka danska smuggelkollegor – tror man – förrådde den snabbare svenska snipan som den här gången hanns upp av kustbevakningen.

Kustuppsyningsman Svärd förde snipan till Landskrona och där högs vår segerrika snipa upp och slutade sitt stolta smugglaröde som en brädhög.

När kapprodden var slut bjöd Carl XV alla ombordvarande på ”Öresund” på en aptit-

lig frukost. Öresunds-Postens referent var synnerligen nöjd med maten men samtidigt litet bekymrad. Han var tvungen att äta både fågelköttet och fågelbenen eftersom han inte kunde hitta någon tallrik att lägga benen på och inte vågade kasta dem på däck framför kungens fötter.

Seglingarna

Om seglingarna som var uppdelade i fyra lopp är inte mycket att orda. Först när en ’laber westlig kultje’ (en frisk västlig kuling) mitt på dagen blåste upp kunde tävlingarna börja. Oupphörliga vindomkastningar gjorde dessa besvärliga och

Bild ur 'Illustreret Tidende' juli 1868, "Kapseiladsen ved Helsingborg". De två första båtarna tv är de danska "Agnete" och "Naja", medan båten längst th är den svenska "Mathilda".

Detta är den enda kända bilden på regattan. Ångaren "Öresund" ligger till höger på bilden med bland annat kung Carl XV, prins Oscar och sex tidningars korrespondenter ombord.

det blev en långdragen historia för de 30 båtar (av 49 anmälda) som deltog. 12 av de 30 kom överhuvudtaget aldrig i mål. 'Ankom ej' står det för dem i resultat-tabellerna.

I 1a klassens första avdelning deltog sju tävlande.

Segrare Grosshandlare Tietgens från Köpenhamn "Naja" tog hem segern på en tid av 2 timmar och 20 minuter.

Tvåa blev vinhandlare Cederlunds från Stockholm "Mathilda" på en tid av 2 timmar och 29 minuter.

I 1a klassens andra avdelning segrade "Fogeln" av Styrso ägd av herr Christensen och som nummer två kom "Rap" från Christiania.

I 2a avdelningens första klass segrade "Esbern Snare" som tillhörde Helsingörs lotsverk. Som god tvåa kom "Vänskapen" från Råå, vars ägare vid prisutdelningen ur prinsens hand fick emottaga en ståtlig silverkanna. "Vänskapen" brukade sedan kallas "Silverkannen".

I 2a avdelningens andra klass vanns första pris av "John" från Viken tätt följd av "Christina" från Fredrikslund.

Fick våra smugglande förfäder verkligen äta vid prinsens bord?

Först vid halvsjutiden var tävlingarna avslutade och "Öresund" kunde äntligen lätta ankar och bege sig in i hamnen. Prins Oscar och de övriga domarna gick i land, och efter en festlig prisceremoni i Rådhuset och middag på Mollberg tågade alla till Sofiero för att intaga förfriskningar i parken. Ett spektakulärt skådespel fick gästerna uppleva i form av ett ståtligt fyrverkeri från två skeppsgosse-

briggas som lagt sig utanför Sofiero.

Något påtagligt bevis – svart på vitt – finns inte för att alla deltagande Rååbor var inbjudna till den efterföljande supén. Men till den hade prinsparet inbjudit 'styrmän, ägarna och segrarna och en del av aristokratins damer' säger Öresunds-Posten.

En liten Gästbok finns från Sofiero. För juli månads idrottsdagar finns två namn inskrivna. Kronprins Fredrik av Danmark den 11. Carl står i ensamt majestät den 12. Carl är säkert Carl XV, Oscars fader, som ju också bevistade roddtävlingarna.

Förvisso blev kvällen en värdig avslutning på det som Öresunds-Posten kallar 'en sann högtidsdag som länge skall förvaras som ett av Hälsingborgs vackraste minnen'.

Länge fördes i tidningarna en upprörd diskussion mellan svenskar och danskar om varför danskarna totalt dominerade tre av loppen. Svenskarna påstod att materialet i de danska båtarna var avgörande för danskarnas seger. Deras smäckra båtar var dessutom konstruerade enbart för kapprodd. Så sent som i juli 1870 tillbakavisade Helsingborgs Tidning indignerat ett danskt påstående att svenskarna år 1868 blivit så till den grad förskrämda över danskarnas kraft och skicklighet att de sedan inte ens vågat ställa upp emot danska båtar. Men, säger HT, vi tror inte att våra kustbor låtit skrämman sig av så litet. Tidningen talar vidare om de härade Rååbornas ovanliga fysiska styrka och uthållighet men, slutar artikeln, 'deras båtar är icke lämpliga för kapprodd'.

I juli 2018 blir det 150 år sedan regattan ägde rum. Är det dags att återuppliva tävlingarna?

Åsa Rausing-Roos

INFO-SIDAN

Öppettider hösten 2014

Den 5 oktober – den 7 december öppet söndagar 14–17

Höstlovskul onsdagen den 29 oktober kl. 11.00-15.00

Julmarknad blir det söndagen den 23 november i samband med Julskyltningen på Råå. Museet bjuder in till Öppet hus. Kom och fynda julsaker och julkappar på vår julmarknad och drick en god kopp kaffe med tillbehör eller varm glögg. Delta i omröstningen om det bäst dukade bordet. Tomten finns vid fiskdammen. Museet är öppet kl. 13.00-18.00. Fritt inträde.

Extra öppethållande för försäljning: onsdagarna 26 november och 3 december kl. 15.00-19.00 och söndagarna 30 november och 7 december kl. 14.00-17.00. Fritt inträde.

Annandag jul är museets traditionella hemvändardag. Gamla och nya Rååbor samlas och ser den klassiska Råå-filmen. Vi bjuder på glögg. Museet är öppet kl. 13.00-16.00. Filmen visas kl. 14.00. Kom gärna i god tid.

Medlemsavgiften för 2015 är 150:-/år.

Entréavgift är för vuxna 50:- och för studerande med CSN-kort 40:-

Fri entré för barn och ungdomar upp till 18 år.

Skolklasser från Helsingborgs kommun har specialavtal.

Betala gärna med kort.

Guidade grupper – hela året efter tidsbeställning.

Guidning beställs på museet per telefon 042-26 11 31

eller e-post info@raamuseum.se

Skolklasser – hela året efter tidsbeställning.

Guidning beställs hos Mona Green 042-20 43 44 eller

m.g@green-hydro.se eller info@raamuseum.se

Råå museum för fiske och sjöfart

Museiplanen 1

252 70 Råå

Telefon: 042 26 11 31

E-post: info@raamuseum.se

Hemsida: www.raamuseum.se

Bankgiro 5601-4681

För information om förändringar – kolla hemsidan!

Redaktionsråd: Inga-Lena Stelzer, Stina Norling, Åsa Rausing-Roos,
Marianne Wittgren

Ansvarig utgivare: Marianne Wittgren

Redigering: Cal Åström

Dags för Höstmöte!

Råå museiförenings höstmöte närmar sig. Vi möts som traditionen bjuder i Raus församlingsgård, Kielergatan 25, Råå:

Tisdagen den 21 oktober kl 19.00.

Entré och god förtäring i trevligt sällskap 40:-.

Monica Frisk – destinationsutvecklare i Helsingborgs stad –
kåserar över temat

Kryssningar – en affär för Helsingborg

Under 2014 har Helsingborg besök av sex kryssningsfartyg med tillsammans nästan 5 000 kryssningsgäster. Vad betyder kryssningsanlöpen för Helsingborgsregionen? Vad kan Helsingborg erbjuda kryssningsgästerna?